ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА

ФІЛОЛОГІЯ XXI СТОЛІТТЯ

Збірник наукових праць студентства й наукової молоді

(за матеріалами XI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 15 квітня 2021 року)

ДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808

Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 10.09.2021 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови

Обиденнікова Марина Олегівна – здобувач II курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри української мови

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія XXI століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 15 квітня 2021 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. 164 с.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021
©Автори публікацій, 2021

ЗМІСТ

***Граматичні «помилки» в сучасній постмодерній поезії ………………* 8**
Адамова Дарія

***Проблема мовних штампів та кліше у сфері публічного управління….* 11**
Бартош Юлія

***Вербалізатори категорії «щастя» у творах Василя Мисика………….* 12**
Валенко Анжела

***Шляхи формування комунікативної компетентності на заняттях з української мови……………………………………………………………..* 15**
Гаплєвська Інна

***«Червоний» Андрія Кокотюхи як зразок сучасного історичного роману……………………………………………………………………..* 17**
Гвоздь Єлизавета

***Словесні образи небесних світил у мовотворчості Івана Перепеляка..* 23**
Горенко Вікторія

***Лесичні й фразеологічні біблїізми в епістолярному дискурсі Лесі Українки……………………………………………………………………* 27**
Горюн Тетяна

***Числівник у поетичному мовленні постмодерністів……………………* 29**
Гриненко Інна

***Мотивація володіння основами бізнес-англійської мови………………..* 31**
Грицай Яна

***Звертання як синтаксичний засіб експресивізації поетичного тексту (на матеріалі збірки Л. Костенко «Річка Геракліта»)…………………...* 32**
Грицай Яна

***Концепт Китай в українській мовній картині світу…………………...* 36**
Ван Дацзюнь

***Мовна норма vs мовна девіація в навчально-комунікативному дискурсі…………………………..…………………………………….* 38**
Єрмоленко Софія

***Феміністична проблематика малої прози Лесі Українки………………* 43**
Жилівостова Інна

Масова та елітарна літератури в Україні: зауваги до теми [Електронний ресурс] / Анна Кривопишина. – Режим доступу : http://oldconf.neasmo.org.ua/node/570. **8. Липинська О.** Швидко читати, але довго думати: про роман Андрія Кокотюхи "Червоний" [Електронний ресурс] / Оля Липинська. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/12/121214_book_2012_readers_review_kokotuha_dt. **9. Пиркало С.** "Червоний" Андрія Кокотюхи: патріотичний роман про УПА [Електронний ресурс] / Світлана Пиркало. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2012/11/121120_book_2012_review_kokotyuha_ko. **10. Сидорова М. Ю.** Квалифицированный читатель и массовая литература (лингвистический аспект проблемы) / М. Ю. Сидорова // Библиотека в эпоху перемен. – 2003. – Вып. 4. – С. 16–25. **11. Фасоля Т.** Роман Кокотюхи «Червоний»: пласкі герої і фактологічні ляпи. [Електронний ресурс] / Тарас Фасоля. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: https://texty.org.ua/articles/42306/Roman_Kokotuhy_Chervonyj_plaski_geroji_i_faktologichni-42306/. **12. Філоненко С. О.** Не творчість, а індустрія / С. О. Філоненко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2010. – № 1. – С. 11–15.

Горенко Вікторія Миколаївна
аспірантка кафедри української мови і літератури
Харків, ХНПУ імені Г.С.Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. Н.І. Варич

СЛОВЕСНІ ОБРАЗИ НЕБЕСНИХ СВІТИЛ У МОВОТВОРЧОСТІ ІВАНА ПЕРЕПЕЛЯКА

Вступ: Серед цінностей мовного ідіостилю Івана Перепеляка в діахронічній площині ментального світобачення автора особливо вирізняється краса, прекрасне, естетичне. В прекрасному втілюються природні соціальні особливості предметів та явищ, які співіснують з практикою людства, яке, естетично освоюючи світ і реально відчуваючи прекрасне як цінність життя, створювали відповідну систему особистих знань про художньовартісні об’єкти, предмети та явища, які здебільшого були частиною природи, довкілля. Мовний простір митця характеризується вербалізованою триєдністю *стилю – звуку - слова.* Так звана «мелодика висловлювання» дає підстави для розуміння лексико-асоціативної палітри картин природи і з гармонійним сполученням у ній усього живого.

Мета роботи: яким чином лексичні реалії образів небесних світил відображаються у мовному просторі митця.

Матеріали та методи: матеріалами дослідження стали збірки творів Івана Михайловича Перепеляка та використовувалися наступні методи дослідження: метод вибірки фактичного матеріалу, спостереження за мовним

матеріалом, описовий метод з прийомами інтерпретації, лінгвостилістичний аналіз, аналітико-синтетична обробка матеріалу.

Результати та обговорення: Поетичний ідіостиль поета Перепеляка характеризується відтворенням естетичності довкілля й естетизацією буття героїв та мовною об'єктивацією цих глибинних концептуально-смислових кодів. Маємо на увазі лексичну структуру будь-якого поетичного полотна майстра, що уміщює в своєму семантичному аспекті майже всі аспекти естетичного захоплення у власному мовному світі: ландшафтні краєвиди, рослинний світ (квіти), небо і небесні реалії, кольори, краса людини (зовнішня і внутрішня), позитивні відчуття, емоції, стосунки тощо. Доречно зазначити, що такі лінгвістичні знаки, що актуалізують ідею краси, художності, естетичності, можна визначити як слова-естетизми. Як відомо, до продуктивних естетизмів мовного світу поета слід віднести назви квітів, небесних світил, лексико-семантичних груп (звірів, тварин, птахів). Здавна в слов'янській міфології символом краси називали небесні світила. За визначенням О.Потебні «Немає нічого …як порівняння людей, їх краси і відповідних душевних станів із *сонцем, місяцем, зорею*» [1, 24]. Та й у відомій українській щедрівці «Ой сивая та і зозуленька» згадуються ці небесні світила як одна сім'я божественних істот, що мають силу впливати на долю інших людей: *«Ясен **місяць** — пан господар / Красне **сонце** — жінка його / Дрібні **зірки** — його діти / Щедрий вечір, добрий вечір / Добрим людям на здоров'я!»*. Таке порівняння знаходимо в іншому творі: *«В тій церковці три віконця: / В першому віконці — ясне **сонце**. / В другому віконці — ясний **місяченько,** / В третім віконці — ясні **зіроньки**. / Що **зіроньки** — то **дітоньки,** / Що ясне **сонце** — то **господиня,** / Що **місяченько,** то сам **господар»*** [1, 424].

Багато історичних джерел указують, називають усі об'єкти та явища, на які розповсюджувався культ світла й вогню, а вони мали здатність випромінювати світло, порівнюючись із обличчям красивої, гарної людини.

У поетичній мові Івана Перепеляка ми чітко помічаємо саме конкретно чуттєве уявлення, яке формує значення слова-символу у такій структурі: *сонце – світло – тепло – краса.* У поезіях митець використовує різні епітети (***сонцесяйні** персні): «У світ хлюпнуло **сонячне** звучання* [2, 120]; *Будь **сонячною**! Як ідуть дощі…/Шукаю **сонячно**-небесні очі»* [2, 463]. Художні тропи використовуються і в інших способах відношення ліричного героя до символу світла і тепла: «*Ти – моя неубита воля, / Передсмертний до **сонця** крик!..»* [3, 126]. Як ми вже зазначали вище у міфопоетичній свідомості наших предків символом чоловічого роду ототожнювався місяць, а тому у деяких поетичних рядках Іван Перепеляк ототожнює його з особами чоловічої статі: батьком, молодим парубком-красенем, закоханим юнаком. Тому це небесне світило відтворюється художником слова у відповідних текстоситуаціях: «*Пасу я вірних коней над Сулою, / І мій підпасич – **місяць-молодик»*** [3, 41]; «*Срібен **місяць** у небі долі, / Що козацьким вусом провис»* [3, 126]; У поезіях митець використовує різні епітети (***сонцесяйні** персні): «У світ хлюпнуло **сонячне** звучання* [2,120]; *Будь **сонячною**! Як ідуть дощі…/Шукаю **сонячно**-небесні очі»* [2, 463]. Художні тропи використовуються і в інших способах

відношення ліричного героя до символу світла і тепла: «*Ти – моя неубита воля, / Передсмертний до* ***сонця*** *крик!..»* [3, 126]; «*Хвала весні і* ***сонцю****! Знов мені / Іти у нескінченній борозні»* [3,127].

Як ми вже зазначали вище у міфопоетичній свідомості наших предків символом чоловічого роду ототожнювався місяць, а тому у деяких поетичних рядках Іван Перепеляк ототожнює його з особами чоловічої статі: батьком, молодим парубком-красенем, закоханим юнаком. Тому це небесне світило відтворюється художником слова у відповідних текстоситуаціях: «*Пасу я вірних коней над Сулою, / І мій підпасич –* ***місяць-молодик»*** [3, 41]; «*Срібен* ***місяць*** *у небі долі, / Що козацьким вусом провис»* [3, 126]; «*Дарма! Із піснею про Байду, / Під* ***місяцем*** *холодним до зорі!»* [3, 58]; «*Де* ***місяць*** *пада шаблею на воду, / І в небеса спинаються зірки»* [3, 176]; «*І* ***місяць*** *посивіє, / Не дочекавшись додому»* [3, 545]; «*У надвечір'я - особливі чари: / Проллється* ***місяць*** *– заблищить роса»* [3, 562]; «*Не зажурить* ***місяць*** */ Золоту брову»* [2, 124]; На нашу думку митець уміє встановлювати асоціативні кореляти між природними явищами і почуттями людини шляхом одухотворення і естетизації навколишнього світу природи і це органічне поєднання поет відобразив у ще одному символічному образі ***зорі***, який вербалізується у синонімічних означеннях: *«зірка блискуча, видна, гаряча, діамантова, золота, кришталева, мерехтлива, осяйна, перлиста, прозора, промениста, рубінова, срібляста, сяйна та ін.»* [4, 149].

Так, І.Перепеляк креативно конкретизує поетичне осмислення концепту *зоря, зірка* як символу рідної землі. Художньо-семантична сфера АВТОР-ЗОРЯ характеризується здебільшого рисами ліричності та інтимності, тому авторське споглядання на універсальний образ зорі слугує позначенням найвищої мети, пов'язується з чистими людськими почуттями (любові й вірності), спробою зіставити поняття зірки з молодою дівчиною. Рядки поетичних текстів майорять світосприйняттям Перепеляка через призму художніх засобів, алегоричності, персоніфікації, метафор: «*Пролилася* ***зоря /*** *Розшифрувавши/ Закодовану тишу, / І підпалила / Чорної ночі хрест!..»* [3,107]; «*Коли* ***зоря*** *скривавиться за обрій, / А я круті завали перейду»* [3, 177]. Митець органічно вербалізує універсалії *сонце, місяць, зоря,* підкреслюючи повноту та взаємозалежність цих народнопоетичних образів що підкреслюють єдність трьох поколінь у традиційній українській сім'ї: «*Зглянься сонце, осіннє сонце! / Старезний дід куняє на призьбі / Зглянься, місяцю, ясний місяцю! / Дай-но зігрітись під холодним теплом /* ***Зорі****, високі байдужі* ***зорі*** */ Подаруйте останню пригорщу мрій»* [2,143]. Рядки поетичних текстів майорять світосприйняттям Перепеляка через призму художніх засобів, алегоричності, персоніфікації, метафор: «*Пролилася* ***зоря*** */ Розшифрувавши/Закодовану тишу, / І підпалила / Чорної ночі хрест!..»* [3, 107]; «*Коли* ***зоря*** *скривавиться за обрій, / А я круті завали перейду»* [3, 177]; «*Небо в хмарі потонуло: / Не знайти* ***зорі****!... / Мороком вкривалось поле. /* ***Зірку*** *б хоч одну!...*»[3, 276]; Художньо-образну універсалію ***зоря*** поет нерідко фіксує синонімічними парами: зірка, зірниця, зоряниця: «*Де місяць пада шаблею на воду, / І в небеса спинаються* ***зірки»*** [2, 176]; «*Там дівчата диво-чарівниці / Защебечуть, наче*

ластівки. / І нікому в ніч таку не спиться – пахнуть матіолами ***зірки»*** [2,265]; Мовостиль Івана Перепеляка збагачується художньою епітизацією цих символічних номінацій: «*І кличе Доля в* ***зорянім*** *вінці!*»[3, 41]; «*Гарячий дух акацій і любистку / І поля світанкового теплінь / Пливуть над світом в* ***зоряній*** *колисці»* [3, 274]. Приваблює читача символічний образ *зірки (зорі),* до якого звертається поет і порівнює його з красою і вродою молодої дівчини. Будучи уважним дослідником слов'янських легенд та міфів, Іван Михайлович також використовує цей символ краси у своїх поезіях: «*Не уступай нещастю, іди навстріч сміливо / Сказав мудрець про Долю і на словах здригнувсь / Не піддавайсь жалобі, аби не згаснув пломінь / Допоки в передвісті витьохкує* ***зоря»*** [5,12]. Здебільшого, семантично прозорим є мотив праведності, святості у контекстній реалізації смислових і асоціативних домінант символу *зірка*.

Висновки: Отже, наповненість і динаміка словесних образів небесних світил Івана Перепеляка, їх структурна поліфонічність та взаємопов'язаність у лексичному наповненні вербалізуються через призму традиційних поєднань у лексико-семантичній площині НЕБО. Доречно зауважити, що явища природи у мовотворчості поета-земляка мають відповідне значення для ґрунтовного вивчення, так як репрезентують зміни, що відбуваються в природі. Поет збагатив українську мову цікавими мовними символами, створюючи власну морально-філософську модель «ЛЮДИНА - СВІТ». У багатьох поезіях митець формує індивідуальну систему слів – символів, що художньо відзначаються вербальною чуттєвістю і широтою узагальнень. Тому художня символізація зустрічається у назвах небесних світил та явищ природи.

Література:

1. **Потебня А.А.** Символ и миф в народной культуре. Москва, 2000. 480 с. 2. **Перепеляк І.М.** Поезії та поеми. Т.2. Харьков, 2013. 632с. 3/ **Перепеляк І.М.** Поезії та поеми. Т.1. Харьков, 2013. – 592с. 4. **Словник української мови.** Київ, 1980. 330 с. 5. **Перепеляк. І.М.** Полтавські сонети. 2-ге вид., доповнене. Харків, 2018. 328 с.